

# ‘Dugačak i vijugav put’

## Poremećaji autističnog spektra

**Implementacija prakse zasnovane na dokazima i  
njena ekonomičnost u svakodnevnoj praksi**

**Beograd, 28-30 septembar 2012  
Adriaan den Hertog,  
(dečiji i adolescentni) psihijatar**

**Traganje za zlatnim standardom**



# Put..... do uspeha

Tačna procena

Efikasna praksa je prirodno povezana sa procenom

Adekvatni instrumenti procene

Obučeni i kompetentni stručnjaci

Traganje za zlatnim standardom



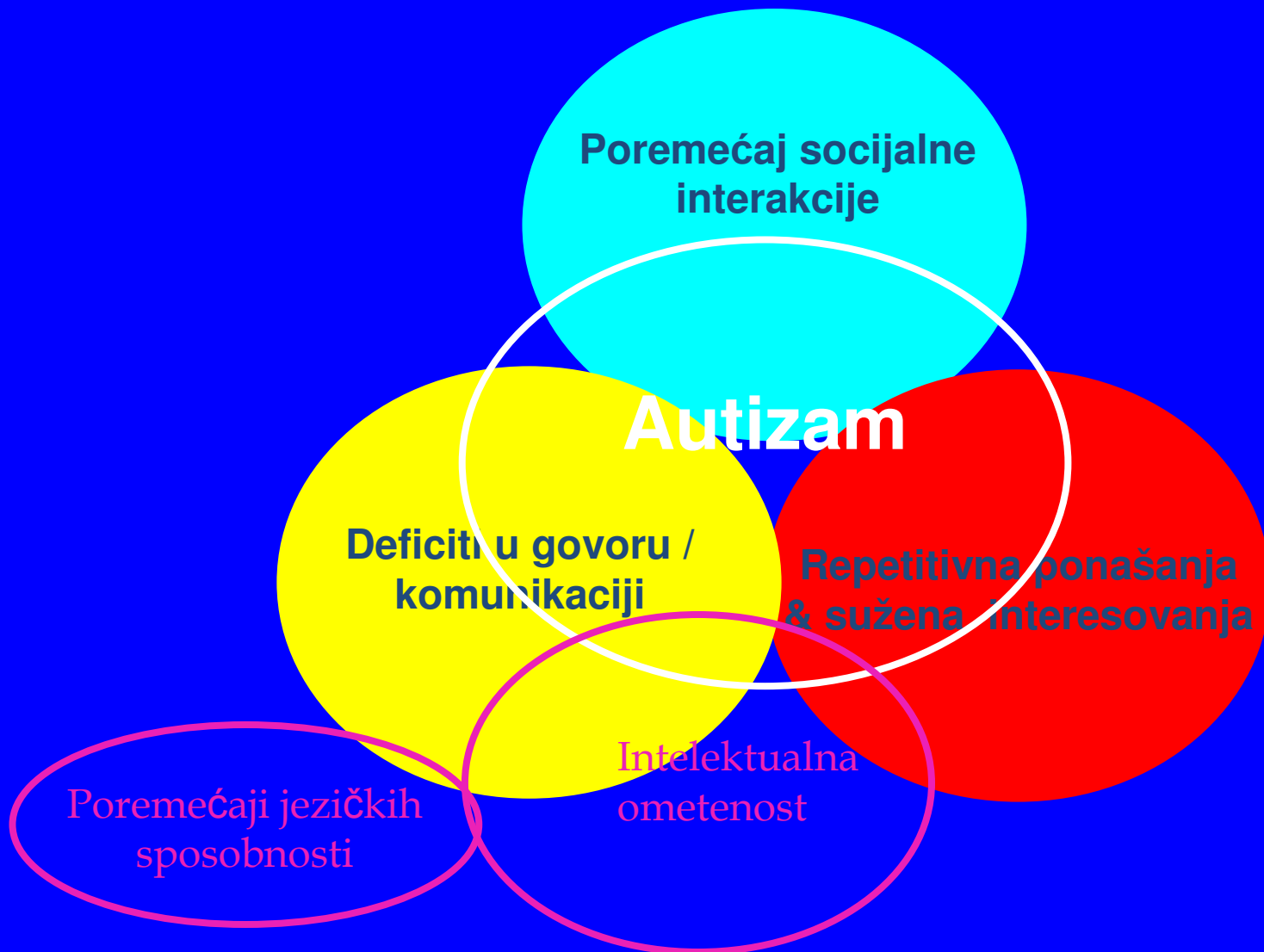
# Model kompetenci/ ... (ne)ravnoteža ?



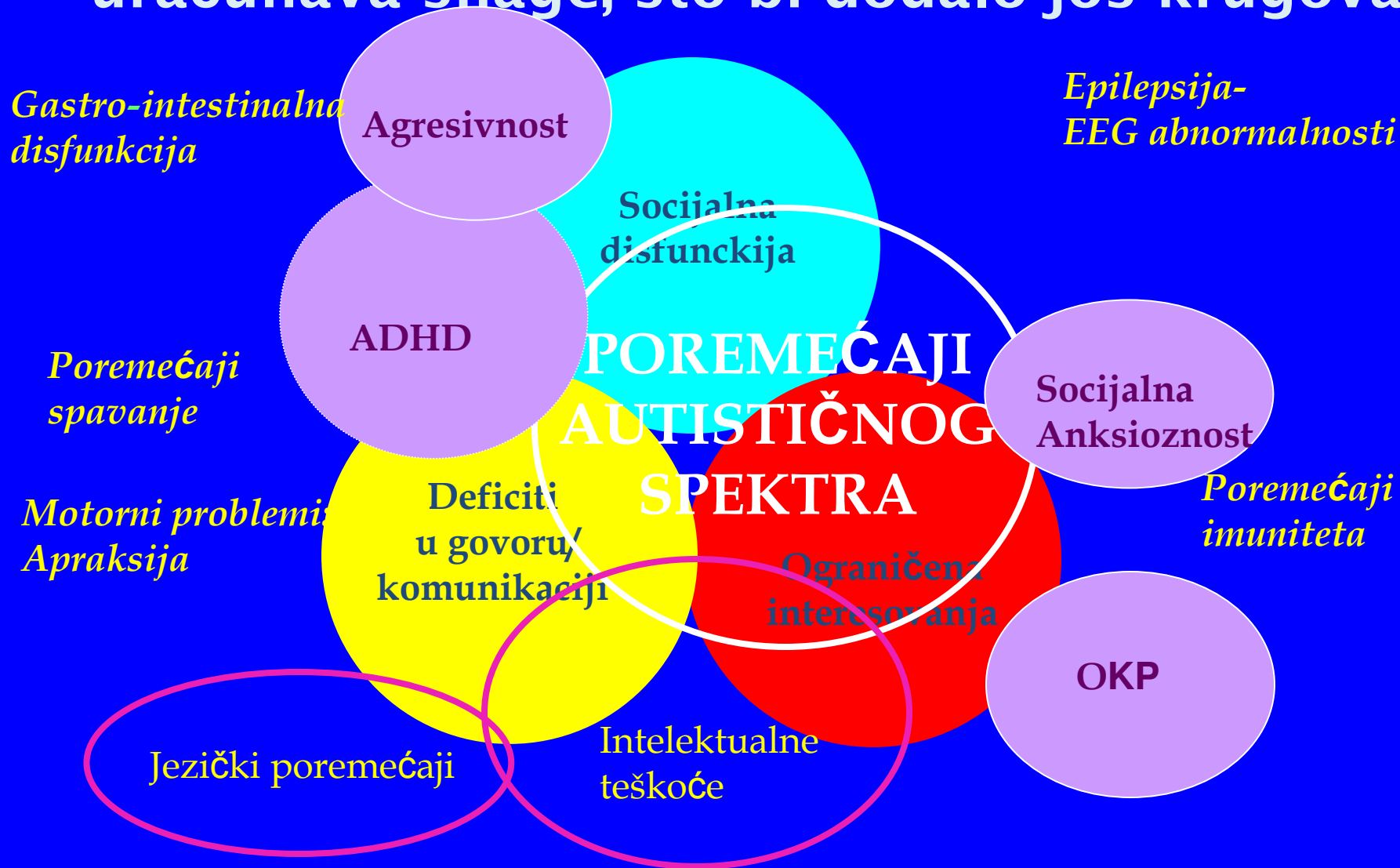
**Traganje za zlatnim standardom**



# Pervazivni razvojni poremećaji



# Domeni osnovnih simptoma PLUS povezane medicinske odlike (ovo ne uračunava snage, što bi dodalo još krugova)



# Procena

- Strukturisani obrazac na Internetu  
(ekstenzivno prikupljanje podataka i osnovno praćenje)
- (Auto / Hetero) Anamneza  
(dodatna razvojna istorija slučaja)
- Psihijatrijsko ispitivanje
- (Neuro)psihološko ispitivanje  
(Izuzetno: npr.. ADI, ADOS, (neuro)genetika)

Traganje za zlatnim standardom



# Multidisciplinarni zaključak i saveti

Šematski dijagram iz modela kompetenci

Potvrđene i odbačene hipoteze

Preostala pitanja

Dijagnostički zaključak

Klasifikacija

Predlog plana tretmana (informisana saglasnost)

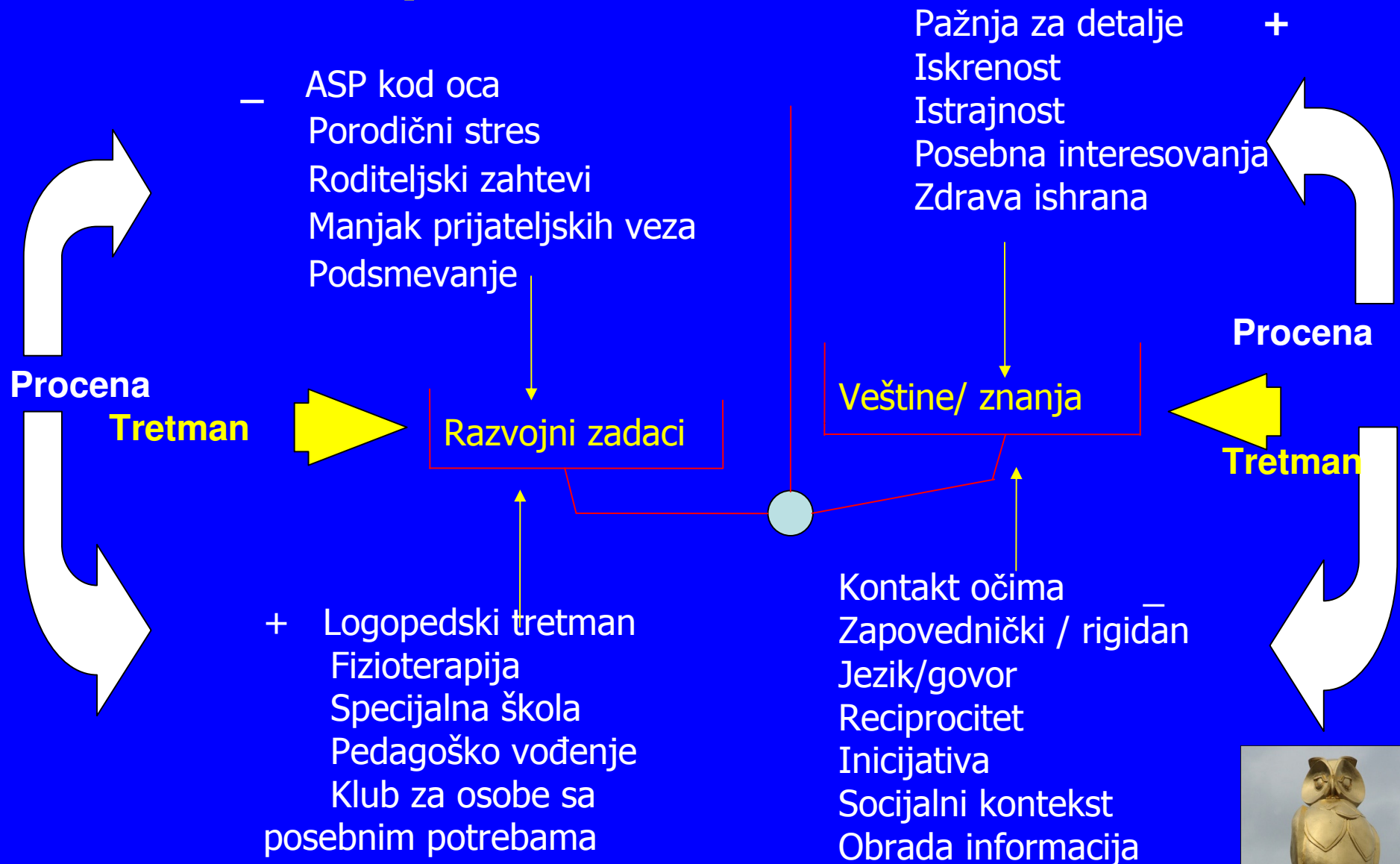
Klinički algoritam / program >>Moduli>>Aktivnosti

Praćenje i evaluacija

Traganje za zlatnim standardom



# Model kompetenci



**Traganje za zlatnim standardom**





# Prevenција i lečenje ASP

Ambicija br. 1

Istraživanje

Proboji u istraživanju malo verovatni  
(za sada)

Traganje za zlatnim standardom



# Palijacija



edukativne intervencije

psihološke intervencije

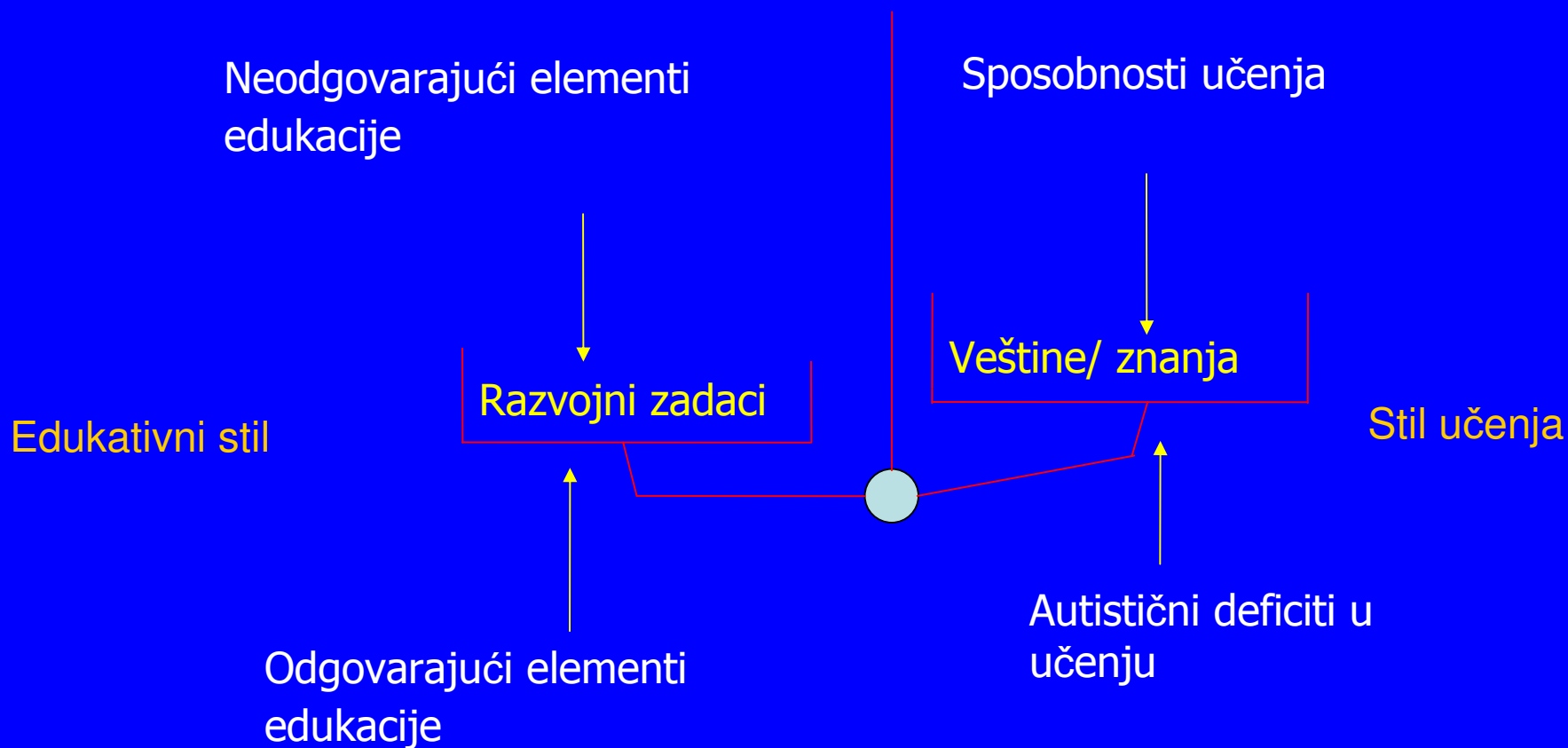
neuropsihološke intervencije

biološke intervencije

Traganje za zlatnim standardom



# Model kompetenci



Traganje za zlatnim standardom



# Individualizovani / personalizovani tretman

Odgovarajući stil podučavanja i tretmana

Prilagođen profilu snaga / slabosti deteta

Prilagođen profilu snaga / slabosti porodice

Traganje za zlatnim standardom



# Gotov / ekonomičan tretman

Skrining

Grupni moduli > individualni moduli

Isprogramiran > neprogramiran

Visoko dokazan

Izvode ga jeftiniji stručnjaci

E-health aplikacije

Traganje za zlatnim standardom



# EBM-piramida

Meta  
analiza

Sistematski  
pregled  
literature

Randomizirana  
kontrolisana studija

Panel (kohortne)studije

Anamnestičke studije

Kliničke serije / Studije slučajeva

Istraživanja na životinjama / laboratorijske  
studije

**Traganje za zlatnim standardom**





**Traganje za zlatnim standardom**



# Palijacija ASP

## edukativne/ psihosocijalne/ psihološke intervencije

- psihoedukacija
- savetovanje sa roditeljima/ porodična terapija
- modifikacija ponašanja
- trening (socijalne) kognicije/ veština
- rana intervencija
- kognitivno bihevioralna terapija
- edukativni tretman
- e-health

## neuropsihološke intervencije

- senzorna integracija
- tradicionalna okupaciona terapija
- trening auditivne integracije

## biološke intervencije

- farmakoterapija
- druge

Traganje za zlatnim standardom





# Primeri EBM-psihosocijalnih opcija tretmana ASP

<b>Predškolski</b>	EIBI = rana intenzivna bihevioralna intervencija=Lovaas terapija= EIBI	0	6
V	Fokusirani trening roditelja ( White / Oosterling)	2	4
V	Transporteri (Simon Baron Cohen)	2	9
V	PRT = tretman zasnovan na ključnim odgovorima (pivotal response training) (Koegel)	2	16
<b>Školski uzrast</b>	DTT Učenje iz odvojenih pokušaja = ABA = Primenjena bihevioralna analiza (+PECS)	2	5
V	ESD Denver model ranog početka (PRT + ABA)	1	4
V	TEACCH = tretman i edukacija autistične i dece sa sličnim poremećajima komunikacije	2	5
V	Socijalne priče (Carol Gray)	2	-
V	Program "Društva tajnih agenata" (Tony Attwood)	8	12
<b>Adolescencija</b>	Grupni tretman socijalnih veština—visoko funkcionalni autizam (S.S.GRIN-HFA)	8	12



# Programi treninga roditelja dece sa ASP

## Identifikacija (zajedničkih) elemenata I

Veštine roditeljstva

Roditeljska kompetentnost za redukovanje problema u ponašanju i podržavanje prosocijalnog ponašanja

Kako se ponašaju i uče deca sa autizmom

Kako razumeti njihovo ponašanje

Pragmatika socijalne komunikacije

Kako olakšati njihovu komunikaciju, igru i socijalnu interakciju

Kako sprovesti funkcionalnu analizu ponašanja

Kako razviti strategije za promenu ponašanja

Izlaženje na kraj sa problematičnim ponašanjem

Promovisanje saradljivosti tokom zajedničkih aktivnosti

Razvoj rutinskih zajedničkih aktivnosti

Eksplicitno podučavanje zajedničkoj pažnji, igri, imitaciji, čekanju na red

**Traganje za zlatnim standardom**



# Programi treninga roditelja dece sa ASP

## Identifikacija (zajedničkih) elemenata 2

Korišćenje vizuelne podrške komunikaciji  
Stimulacija neverbalne, gestovne komunikacije  
Uključivanje u svakodnevne kućne rutine i zajedničku igru/  
komunikativne interakcije  
Fokusiranje pažnje deteta na aktivnosti udvoje  
Senzitivnost i responzivnost na detetove signale  
Oblikovanje željenih komunikacijskih ponašanja  
Razrađivanje i širenje repertoara detetovih veština  
Razvijanje motivacije i inicijative deteta  
Intervencije za poboljšanje jezika preko sistema slika(PECCS)  
Značajan naglasak na svakodnevnoj igri sa vršnjacima bez ASP  
Upotreba omiljenih aktivnosti  
Upotreba socijalnih priča

**Traganje za zlatnim standardom**



# Programi treninga za decu sa ASP

## Identifikacija (zajedničkih) elemenata I

Teorija uma

Socijalna kognicija

Socijalna kompetentnost

Komunikacija

Fleksibilnost

Procena socijalnih situacija

Prepoznavanje emocija

Interakcija roditelj – dete

Obezbeđivanje generalizacije novih veština i ponašanja

(Generalizacija se pospešuje kada su veštine funkcionalne i ekološki validne u prirodnom okruženju i svakodnevnim rutinama)

**Traganje za zlatnim standardom**



# Programi treninga za decu sa ASP

## Identifikacija (zajedničkih) elemenata 2

Kako se predstaviti

Uočavanje emocija kod drugih (facijalni, telesni, glasovni signali)

Uočavanje emocija kod sebe preko telesnih signala (emocionalni termometar)

Veštine opuštanja (sporo disanje, fizička aktivnost, pozitivno razmišljanje, korišćenje mašte za opuštanje)

Veštine prijateljstva

Veštine rešavanja problema

Veštine vođenja razgovora

Igranje sa drugima

Prevladavanje grešaka

Uočavanje razlike između slučajne greške, šale i bezobrazluka

Izlaženje na kraj sa nasilništvom

Prevladavanje zbunjenosti

Rešavanje budućih socijalnih problema

Aktivnosti usmerene na samopoštovanje

Veštine druženja i zabavljanja

**Traganje za zlatnim standardom**





# Efektivni elementi u tretmanu ASP

**Zasnovano na dostupnoj empirijskoj evidenciji i kliničkom konsenzusu:**

- **Psihoedukacija= osnova; ponavljana i interaktivna**
- **Bihajvioralni pristup**
- **Naturalističko učenje u strukturisanom okruženju**
- **Trening veština komunikacije u različitim okruženjima; visoko intenzivan**
- **Dobro formulisan plan tretmana prilagođen pojedinačnom pacijentu sa jasnim ciljevima i konstantnim praćenjem i prilagođavanjem**
- **Intenzivno uključivanje roditelja u tretman**
- **Kontakt sa vršnjacima bez ASP**
- **Što ranija intervencija, to bolje**

**Traganje za zlatnim standardom**



# Biološki tretmani ASP

## Farmakoterapija

Fokusi ≠ glavni simptomi ASP

Fokusi: anksioznost, opsesije/kompulzije, repetitivne misli i ponašanja, samopovređivanje, hiperaktivnost, deficit pažnje, agresivnost

SSRI (fluoksetin, fluvoksamin, citalopram)

Antipsihotici (risperidon, aripiprazol)

Psihostimulansi (metilfenidat, dekstroamfetamin)

(placebo (sekretin) / NF / dijeta/ vitamini / minerali)

Traganje za zlatnim standardom





# Kritički osvrt

- Loš kvalitet studija (N↓, nisu randomizirano kontrolisane, nisu dugoročne, nema praćenja)
- Pregledi i meta-analize  
heterogenost populacija, tretmana, kontrolnih tretmana, merenja ishoda
- Nema komparativnih studija

Traganje za zlatnim standardom





# Kritička primedba 2 / generalizacija



**Traganje za zlatnim standardom**



# Literatura

**Brookman-Frazer 2004: effect of parent-clinician partnership model  
> clinician-directed model**

**Geraldine Dawson and Renee Watling: Interventions to Facilitate Auditory, Visual, and Motor Integration in Autism: A Review of the Evidence  
*Journal of Autism and Developmental Disorders, Vol. 30, No. 5, 2000***

**McConachie en Diggle 2007: Review parent guidance ASD**

**Aman et al 2009: pharmacotherapy combined with parent guidance versus pharmacotherapy alone**

**Steiner M et al, Issues and theoretical constructs regarding parent education for autism spectrum disorders; *J. Autism Dev Disord* (2012) 42; 1218-1227**

**Social stories: Improving responses of students with autism with accurate social information.  
Gray, Carol A.; Garand, Joy D.  
*Focus on Autistic Behavior, Vol 8(1), Apr 1993, 1-10.***

**Koegel & Koegel, Pivotal respons treatments for Autism  
ISBN-13:978-1-55766-819-6**

**Bryna Siegel, Helping children with autism learn: treatment approaches for parents and professionals ISBN 0-19-513811-2**

**The quest for the golden standard**



# Literatura

**Sally Rogers 2007, Evidence based comprehensive treatments for early autism  
J Clin Child Adolesc Psychol. 2008 Jan; 37 (1): 8-38**

**Bruce F. Chorpita 2005, Identifying and selecting the common elements of evidence based interventions: a distillation and matching model; Mental Health Services Research, Vol.7 , No. 1, March 2005**

**Bruce F. Chorpita 2007, Understanding the the common elements of evidence-based practice: misconceptions and clinical examples; J.Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry, 46:5, May 2007**

**RUPP 2011, effects of risperidone and parenttraining on adaptive functioning in children with PDD and serious behavioral problems JAACAP, 51 (2) ,136-146**

**Traganje za zlatnim standardom**



# Literatura

**National Registry of Evidence-based Programs and Practices**

<http://www.nrepp.samhsa.gov/>

**What Works Clearinghouse**

<http://www.whatworks.ed.gov>

<http://www.effectivechildtherapy.com/>

<http://iacapap.org/wp-content/uploads/A.6-EVIDENCE-BASED-PRACTICE-072012.pdf>

**Traganje za zlatnim standardom**



# Primer programa



# Program “Društva tajnih agenata”

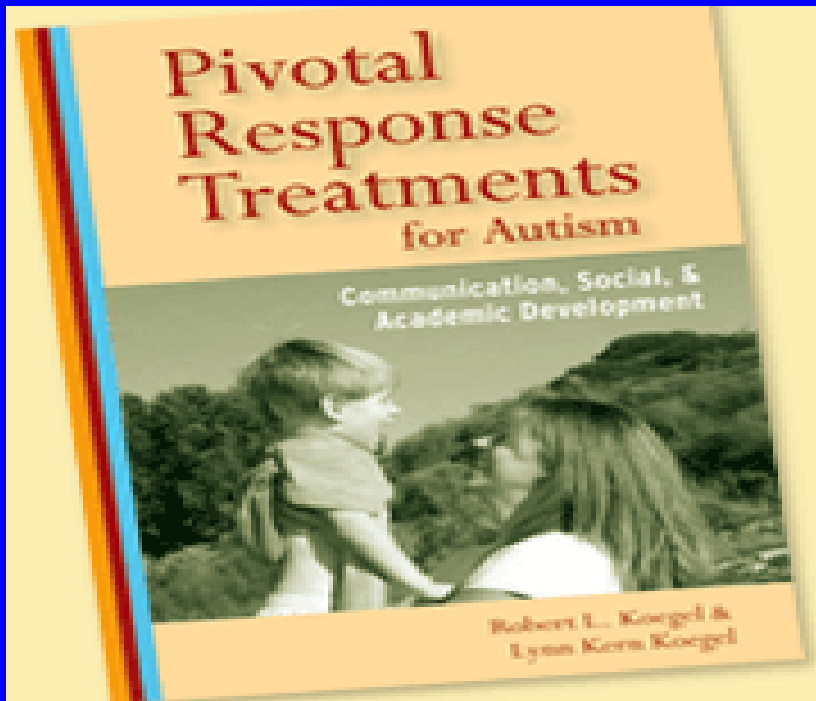
## The Program

- Trening socijalnih veština za decu uzrasta od 8 do 12 godina, sa visoko funkcionalnim autizmom ili deficitom pažnje



SECRET  
**agent**  
SOCIETY

# Tretman zasnovan na ključnim odgovorima Pivotal Response Treatment (PRT)



R.L. Koegel  
&  
L.K. Koegel

**“A true godsend!”  
—Lauri Bell, parent,  
on the PRT approach**

**Traganje za zlatnim standardom**



# Primer (PRT)



Traganje za zlatnim standardom

